

Siru Kainulainen

Lukijan vastarinnat poetiikan mahdollisuutena. Kommentti Olli Sinivaaralle.

Olli Sinivaara vastustaa vastarintaa aiheena. Tämä merkitsee käsitystä siitä, että olisi tärkeämpää kysyä miten kuin kysyä mitä. Sinivaara vastustaa myös puheenvuorolleen annetun ajan lyhyyttä. Lisäksi hän puhuu ”sisällötömäksi käyneestä kielestä”, jota runouden kieli vastustaa.

Nämä kolme seikkaa kertovat jotakin Sinivaaran positiosta: kyse on runouden historiaa ajatellen modernistisesta katselukulmasta. Se kertoo kieltä ja myös runouden kieltä koskevasta tilanteisesta ehdollisuudesta. Aika, Sinivaaran tapauksessa moderni ja modernistisen runon aika tuottaa modernistisia kysymyksenasetteluja. Se mahdollistaa tietyt lukutavat ja sulkeistaa joitakin toisia. Näin ollen usein myös vain aivan tietty vastarintaisuus mahdollistuu. Vastustan tällaista asetelmaa, jota leimaa helposti hierarkkinen ja poissulkeva vastakkainasettelu. Siksi puhuisin mieluummin vastarintaisuudesta, tai – kiinnittäkseni huomiota ruumiillisuuden ja sukupuolittumisen kysymykseen – vastarinnosta.

Modernille ajalle ja modernismille on luonteenomaista käsky ”eteenpäin, nopeasti eteenpäin”. Sille on ymmärrettävästi vastarintaisuutta pysähtyminen ja syventyminen, jota runous usein merkitsee. Siihen sisältyy kriisiajan kriittinen mahdollisuus. Mutta sekään ei mahdollistu ilman valtavirran noudattamaa kellon orjuutta. Tarvitseeko vastarinta siis hallitsijansa, orja orjuuttajansa? Myös vastarintaisuudelle muodostuu helposti omat hierarkkisesti alemmat vastustajansa. Eila Kivikk’aho kirjoittaa: ”Vähem-

mistöillä / omat alistettunsa, / erakko tietää.” (*Ruusukvartsi* 1995)

Runon kieli ei ole vain muotoa. Kieli tuottaa aina myös sisältöjä, haluttiin tai ei. Siksi se, mitä sanotaan, on aina vaan tärkeää, vaikka se runoudessa kietoutuukin muotoon eli kysymykseen miten. Runokieli sekä pystyttää paikkaa ja kotia että purkaa, kyseenalaistaa ja ihmettelee. Tämä aiheen ja muodon tai toden ja fiktion suhde jää ratkeamatta. Se on sitä runouden ”entä jos” -tilaa, lukijalle yhtä aikaa tunnistettavaa ja tunnistamattomaa.

Juuri lukijuus merkitsee tämän ajan radikaalin vastarintaisuuden mahdollisuutta. Se perustuu sanan dialogiseen luonteeseen, joka on kurottumista toista kohden, runon lukijaan ja kuuntelijaan. Lukija ei ole vastakkain runon kanssa, vaan lukeminen merkitsee tarttumista, sekaantumista, kosketusta. Mutta runon lukija joutuu ratkeamattomuuden kysymyksen äärelle. Miten lukija toimii tässä tilanteessa?

Tässä kohden lukijuuden, runon ja lukijan välisen suhteen kytkös materiaaliin mahdollisuuksiin ja ehtoihin tulee lukemisen ja tukintaan vaikuttavaksi merkittäväksi tekijäksi. Lukeminen ei siten aina ole vain toisin tekemistä, vaan usein myös totutun toistoa. Lukeminen eli fiktion tunnistaminen operoi kontekstuaalisesti eli kulttuuriseen ja historialliseen aikaan, paikkaan ja tilanteeseen sitoutuneena sekä sukupuolittuneesti. Kaikenlaisiin lukutapoihin ei aina ole lupaa tai tilaa. Esimerkiksi modernismin ongelma-kenttään liittyy se, että rytmisyys ja

mitallisuus torjutaan, koska se saattaa herättää ei-toivottuja miellelyhtymiä tunteisiin, hierarkkisesti sukupuolittuneeseen ruumiillisuuteen, perinteen välttämättömään vaikutukseen ja se turmelee illuusion runokielen niin sanotusta vapaudesta.

Lukijan on vaikea tai mahdoton havaita oman aikansa kontekstuaalisia ehtoja ja mahdollisuuksia. Siksi tutkimuksen näkökulmasta historian uudelleen lukeminen, vanhojen poetiikkojen eli runouden ja sen vastaanoton uudelleen tonkiminen on olennaista. Olen kiinnostunut erityisesti seuraavasta kysymyksestä: Mikä kulloinkin on erityisen hiljaista, outoa, ärsyttävää, vaiettua eli sellaista, mitä ei voida, osata tai haluta lukea ja tulkita? Siellä saattavat piillä kulttuurista yli- tai yksinvaltaa vakavasti uhkaavat, potentiaalit vastarinnat ja myös niiden tarjoamat mahdollisuudet nykyajalle. Kyse on siitä, millainen vastarinta oikein onkaan sallittua, kenen vastarinnat puolestaan ovat torjuttuja. Saila Susiluotoa lainatakseni: ”Vaarallisinta on lika joka ei näy, kivi joka pitää päänsä veden alla, sumuun / kätkeytyvä maa.” (*Auringonkierto* 2005)

Runous voi olla kuonan esiin kaapija, tonkija ja tahman valuttaja. Voi olla olemassa historiallista, tuttua mutta tunnustamatonta, ärsyttävää tahmaa, jota täytyy valuttaa uudelleen, koska se ei ole riittävästi kyennyt tartuttamaan lukijoita, vielä. Sellainen kysyy vastuullista lukijaa, joka haluaa serviä omia toiseuksiaan ja kohdata muita, omasta poikkeavia lukutapoja.